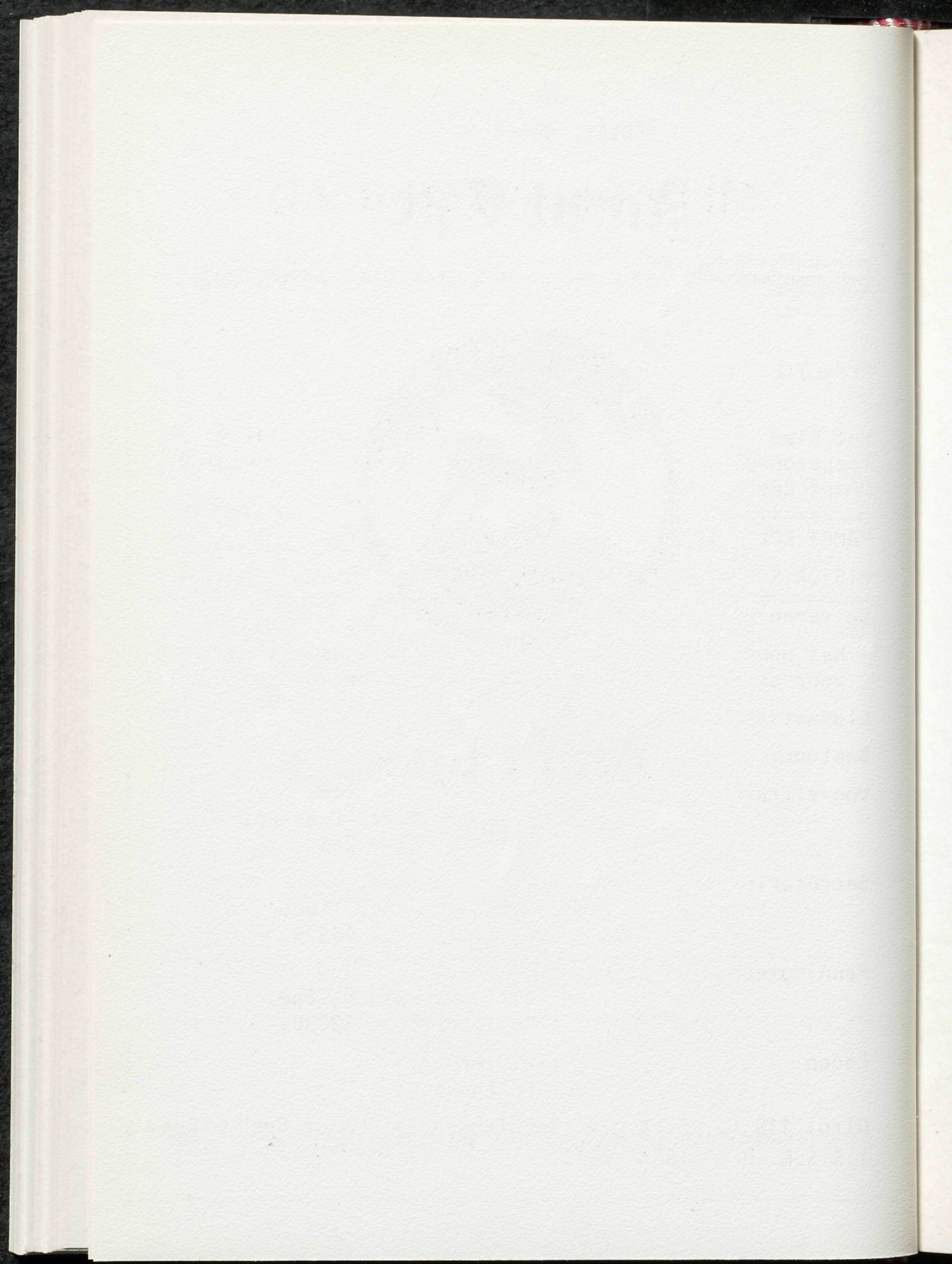


# MEDEDELINGEN BLAD

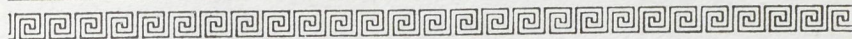


## Ampt Epe

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE



# Ampt Epe



No. 61 DECEMBER 1982

REDACTIE: R. Paasman, Beekstraat 46, Epe.  
Tel.: 05780 - 12048.

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging "Ampt Epe".

## "AMPT EPE"

### HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE.

De vereniging stelt zich o.m. tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van de Gemeente Epe.

Lidmaatschap f 15,-- per jaar.

#### Bestuur:

Voorzitter : G.S. van Lohuizen,  
IJsseldijk 12, Veessen.  
Tel.: 05783 - 245.

Secretaris : W. van Putten,  
Hoofdstraat 80, Epe.  
Tel.: 05780 - 13579.

Penningmeester : C. Stork,  
Dellenparkweg 8, Epe.  
Tel.: 05780 - 13090.

Leden : W. Terwel.  
F. Zandstra.

Giro: 119.40.15. t.n.v. Penningmeester "Ampt Epe" te Epe.  
I.S.S.N. nr. 0166 - 2023

---

---

## Inhoud

---

---

	Blz.
KERKGESCHIEDENIS VAN EPE (5) door G.S. van Lohuizen	3
FRANS JAN HAAK EN DE VAN ISENDOORNS door S.W. Verstegen	14
DE BRAND VAN 1854 IN VAASSEN door W. Terwel	16
VELDNAMEN TE OENE (6) door F. Zandstra	21
HEEFT EPE DE TRAM/TREIN GEMIST? (8) door F. Zandstra	31
HET WOORDENBOEK VAN EPE door R. Paasman	33
VAN DE REDACTIE door R. Paasman	35
HET KRAALTJE VAN GORTEL: EEN UNIEKE VONDST? door R. Paasman	36
BOEKAANKONDIGING door Mej. P.E. Berkhout	37

---

---

## Kerkgeschiedenis van Epe (5)

---

---



De Wehme, de pastorie, Weemeweg, hoek Beekstraat, waar nu de Mavo staat. Het oude, hoge gebouw was blijkens opschrift, "B.H. 1653", het jaar waarin Franciscus Martinus is overleden.

Franciscus Martinus 1638 - 1653

Wanneer eind van de zomer 1637 ds. Johannes Wilhelmus Stephani is overleden, gaat de kerkeraad met grote voortvarendheid te werk. Al op 9 oktober 1637 wordt door de kerkeraad van Epe een "presentatie van beroepinge" gedaan aan Franciscus Martinus.

Franciscus Martinius werd op 1 juni (of 21 juni nieuwe stijl) 1611 in Kampen geboren als zoon van Marten Luders of Lunenborch en Hanna Coetsd.



Tekening uit W. Heetjans, Gids voor Epe 2e druk. 1932

Het Archief van de gemeente Kampen tekent hierbij aan:

"Over de geschiedenis van Kampen is en wordt veel geschreven, dat de toets der kritiek niet kan doorstaan.

"Dit is ook het geval met het geboortehuis van Fr. Martinius.

"De tekening van de gevelsteen is vervaardigd door iemand, die zonder al te veel zelfkritiek van veronderstellingen zekerheden maakte".

In 1627 werd hij door de Schepenen en Raad als alumnus van de stad Kampen aangenomen. Hij mocht op kosten van de stad naar de Latijnse school en werd bij de rector van de school in kost gedaan.

Wanneer hij in 1631 de Latijnse school heeft doorlopen, mag hij, op kosten van de stad Kampen, naar Leiden om daar theologie te gaan studeren. (Zie "Ampt Epe" no. 58, J.G.G.J. Schut, "Franciscus Martinus"). De studie mag hij niet afmaken. Met nog 1 jaar studie voor de boeg wordt hij naar Kampen teruggeroepen. In 1635 wordt hij leraar aan de Latijnse school. Dit werk ligt hem niet. Hij blijft studeren en in januari 1637 doet hij zijn theologisch examen in Leiden. Door de classis Kampen wordt hij als candidaat erkend en is dus beroepbaar.

Daar er in de classis Kampen voorlopig geen vacature zou komen, verzoekt hij de predikant van Oene, Hubertus Fabricius, hem in de classis Harderwijk beroepbaar te laten verklaren. Met toestemming van de classis Kampen wordt hij in de classicale vergadering van de classis Harderwijk te Hattem van 4 - 7 juli 1637 beroepbaar verklaard.

En kort daarop, 9 oktober 1637, brengt dan de kerkeraad van Epe een beroep op hem uit. Zijn hoop om spoedig de Latijnse school te kunnen verruilen tegen het beroep van predikant, zou nu spoedig werkelijkheid worden.

Maar helaas, hij was niet op de hoogte van de plaatselijke omstandigheden en machten. De kerkeraad had "op haer eijgen handt mett uijttsluijthinge des ouden kerckenraetts ende sonder voorweten des classis ofte eenige der Leden van dien, tegens generaele ende speciale resoluten der Gelderwche Synode ende Classis", de presentatie van beroeping gedaan.

Er kwam uit de gemeente een krachtig verzet tegen dit beroep, vooral omdat er een partij was, die gebeten was op de kerkeraad en dus haar dwars zat waar dit mogelijk was. En het was vooral Gerhart then Holte, schout in Epe, een vrij invloedrijk man, die (vermoedelijk uit persoonlijke motieven) zich hevig verzettede.

Martinius probeerde alles om het beroep door te laten gaan.

Te paard reed hij over de Veluwe naar Vaassen, om op de Cannenburgh te praten met Elbert van Isendoorn à Blois, Amptsjonker van Ampt Epe, en naar de predikanten uit de gemeenten rondom Epe om medewerking te vragen.

Zijn vriend Samuel Scriverius, predikant te Mastenbroek, was familie van de zoon van de schout then Holte. Deze zorgde voor een gesprek tussen Martinius en Gerart then Holte "de jonge", (de latere schout), dat zeer gunstig verliep, maar vader en zoon then Holte waren het niet eens, dus ook dit gesprek was vergeefs.

Tenslotte werd de zaak in de classicale vergadering (die van 17 - 19 april 1638 in Harderwijk gehouden werd) ter sprake gebracht. Daar werd besloten, dat twee vertegenwoordigers van de Gelderse Synode en drie vertegenwoordigers van de classis Harderwijk van 25 - 27 april 1638 in Epe in extra ordinaire classicale vergadering bijeen zouden komen om deze zaak op te lossen.

Namens de classis kwamen de predikanten

Philippus Versteghe uit Nunspeet, Assuerus Florentij uit Oldebroek en Joannes Verbruggen uit Putten en namens de synode de predikanten Sebastianus Dammannus uit Zutphen en Otto van Heteren uit Harderwijk woensdag 25 april in Epe samen. De oude en nieuwe kerkeraad werd gehoord, schout en geërfdn mochten hun klachten uiten en de briefwisseling met Martinius werd doorgenomen.

Op deze vergadering, die drie dagen duurde, werd besloten, dat het beroep van 9 oktober 1637 zou worden ingetrokken en dat er nu volgens de kerkorde een beroep uitgebracht zou worden op één van de volgende kandidaten: Franciscus Martinius, Wilhelmus Holthenius(!), Joannus Bernardi Borneman, Jacobus Peregrinus en Petrus de Leonardis. Bij stemming door allen, die tot stemmen bevoegd waren, bleek, dat bijna alle stemmen waren uitgebracht op Franciscus Martinius, slechts twee stemmen waren voor Wilhelmus Holthenius



(een familielid van de schout then Holte. Zou dit de reden zijn geweest, dat de schout then Holte en zijn "partij" zich tegen de benoeming van Martinus gekeerd hadden, op formele gronden?).

De beide ambtsjonkers Elbert van Isendoorn à Blois en Gerrit van Galen met de schout then Holte en vele geërfden en genuren vreesden echter, dat Martinus als alumnus van Kampen slechts zo lang de kerk van Epe kon dienen, als de magistraat van Kampen toestond. Daarom zou nu aan de magistraat van Kampen gevraagd worden te verklaren, dat Martinus ten minste zes jaar in Epe zou mogen blijven.

Op 26 april 1638 werd een brief aan de magistraat van Kampen geschreven en werd een nieuw beroep op Martinus uitgebracht.

Deze beroepingsbrief was ondertekend door de drie bovengenoemde predikanten van de classis en verder door de ouderlingen:

Zent Melcgesen Vink, Henrik Voermeltzen, Daniel Jansen, Lambert Reinersen, de oud-ouderling Egbert Evertsen Bengert en de diakenen Sander Egbertsen, Evert Dirckx, Rijck Aertsen en Derk Gerritse.

De magistraat van Kampen, die in 1637 al accoord was gegaan met de beroeping van Franciscus Martinus, ging nu ook accoord met de eis, dat Martinus zich voor minstens zes jaar aan de kerk van Epe verbond. Door een ernstige en "kwaadaardige" ziekte van Martinus kon hij pas op 28 oktober 1638, ruim een jaar na het eerste beroep, bevestigd worden.

Hij werd bevestigd door de predikant van Hattem, Theodorus Jacobi à Staverden, die in dezelfde dienst twee kinderen doopte: Herman, sone van Egbert Hermansz te Westendorp en van Griete Willems, en Gijsbert, sone van Jan Gijsbertsen te Westendorp en van Jannetjen Aalberts.

Door deze bevestiging was hij predikant te Epe, maar gezien de voorgeschiedenis moest hij de eerste tijd zeer voorzichtig te werk gaan. Eind 1638 kwam Fredericus Vitteus, zoon van de vroegere predikant Rutgerus Vitteus (1605-1625) uit Indië terug, waar hij predikant was geweest. Dit gaf direct spanning, zou

deze Vitteus proberen in Epe te komen? Ook werd hij bedreigd door twee mannen, die hem eisen stelden. Dit alles had geen gevolg en na verloop van tijd werd het rustig in Epe rondom Martinus.

Een van de eerste dingen was het aanschaffen van twee schrijfboeken om aantekeningen te maken:

"De Kerckmeester Jan Berentsz..

"A. 1639 op ligtmis 2 grote sgrijfboeken laten maken voor 10 gulden

"Waer van dit het eene is voor de Pastorij ende des Pastoors gebruik

"Het ander voor de kercke en haere inkomsten om "al-  
"lentijde bij de kercke te verblijven

Franciscus Martinus p.t.  
pastor tot Epe

Het "eene boek" staat in het archief van de Herv. Kerk te Epe, no. 2 - nu no K 178 -, het "ander" is helaas verdwenen.

Maar we zijn blij met "het eene boek", waarin Martinus veel aantekeningen maakte.

Op 28 oktober 1638 een lijst van lidmaten, 29 mannen en 25 vrouwen.

Hiermee begint hij dus zijn gemeente.

"Volgt de gene, die sig in de gemeente J.C. tot Epe begeven hebben op 't einde van Ao. 1638 ende op Kers-  
"mis d' eerste reis sijn ten avondmael gegaen".

Deze lijst van nieuwe lidmaten heeft Martinus in zijn keurig en goed leesbaar handschrift bijgehouden tot en met "Paaschen" 1653. In totaal heeft Martinus 146 nieuwe lidmaten naar het "avondmael" geleid in de ruim 13 jaar van zijn verblijf in Epe. Ook het doopregister is door hem volledig bijgehouden, beginnende met de 2 dopelingen tijdens zijn bevestiging tot aan zijn dood in 1653, in totaal 860 dopelingen.

En natuurlijk de huwelijksbevestigingen. In de bijna 14 jaar werden er 161 huwelijken ingezegend. Niet allemaal met zijn instemming, want eens klaagt hij, dat hij tijdens de huwelijksinzegening, ook meteen het eerste kind kon dopen! Dat bespaart één feest,

nu waren bruiloft en doopmaal in een.

In dit boek heeft Martinius de lijst van ouderlingen en diakenen van 1638 tot 1653 bijgehouden.

Alle acten van de classicale vergaderingen van 1637 tot 1652 heeft hij ook in dit boek overgeschreven.

Hij heeft copieën gemaakt van de beroepingsbrieven van Henrici Conradi, 26 jan. 1626 naar Epe en 30 okt. 1629 naar Purmerend.

En van Johannes Wilhelm Stephani, 9 juli 1630 naar Epe.

Natuurlijk zijn beroepingsbrief van 26 april 1638

en het request aan de magistraat van Kampen.

Tenslotte is in dit boek ook een copie van de beroepingsbrief van Johannes Coopsen van 17 juni 1653 naar Epe.

En enkele andere brieven zijn voor ons bewaard gebleven, doordat in dit boek de copieën zijn ingeschreven.

Door de aanleg en het bijhouden van dit boek, heeft Martinius veel gegevens voor ons bewaard.

Helaas ontbreken de verslagen van de vergaderingen van de kerkeraad. We mogen aannemen, dat hij deze vergaderingen zeker heeft gehouden, zoals hij zich ook stipt hield aan de andere bepalingen van de kerkeraad. In die verslagen zou veel hebben kunnen staan over het wel en wee van kerkelijk Epe, zo kort na de hervorming. Pas op 19 september 1658 wordt onder ds. Coopsen door de volle kerkeraad besloten, "dat van nu voortaan alle Godshandelingen welke kennis in toe coemende dienstlich mochte sijn te boeck gesteld sullen worden"

Gelukkig heeft Franciscus Martinius veel brieven geschreven aan zijn vele vrienden. Hiervan heeft hij copie gehouden, waardoor het mogelijk was, dat zijn vrouw, na zijn overlijden de "Epistolae ad amicos F. Martini" aan de Kamper magistraat kon overdragen. Uit deze Epistolae ad amicos heeft ds. J.C. van Slee kunnen putten, toen hij in 1904 zijn "Franciscus Martinius, predikant te Epe 1638-1653" schreef. En hier kunnen wij weer dankbaar gebruik van maken. (Toch zou de volledige "Epistolae ad amicos nog eens doorgewerkt moeten worden, er zit nog meer in!).

Uit deze "zeer vele" brieven weten we gelukkig enkele voorvallen uit de kerkelijke gemeente, zoals de geschiedenis van de koster, die weigerde de honden uit de kerk te jagen tijdens de dienst (zie Mededelingenblad "Ampt Epe" no. 40 blz. 2) En de tegenwerking die de chirurgijnen in Epe ondervonden (Mededelingenblad "Ampt Epe" no. 48 blz. 9). Bij dat laatste komen de (nu nog vaak geldende) woorden: "omdat alle goede dingen hier (d.i. Epe) "eerst uiterst langzaam en na eindeloos dralen tot stand komen".

Maar ook hoe Martinius zich ergerde aan het vele drinken op bruiloften, met de kermis en vooral in de dagen vóór vastenavond. Na de hervorming zijn de vasten voor Pasen natuurlijk afgeschaft, maar tot grote ergernis werden de carnavalsdagen in ere gehouden, ondanks verbod van Martinius. Ook bij andere gelegenheden werden de zaken niet afgedaan met "eene drooge sponse".

Zoals de jaarlijkse controle van de kerkelijke rekening, waarbij de Ambtsjonkers, de Schouten, drie kerkvoogden en de voornaamste geërfden aanwezig waren. En de jaarlijks terugkerende plicht van de pastor loci om vóór 1 december naar Wissingen en Aperloo te gaan om daar de "tijns" (het papensaat)-zes mud boekweit en rogge op te halen, waarbij door de eigen kerkvoogden braaf werd meegedronken.

Terloops schrijft hij in zijn brieven over zijn werk als predikant. Twee maal per zondag betrad hij de kansel, hij gaat op ziekenbezoek, ook naar het gasthuis in Kampen, wanneer daar een patiënt ligt, is tegenwoordig bij het uitdelen van aalmoezen en tracht zijn gemeenteleden tot een beter en vroom leven te brengen.

Ook bezoekt hij trouw de classicale vergaderingen en als afgevaardigde van de classis de provinciale synodes.

Op een van de classicale vergaderingen (te Elburg in 1651) brengt hij het bijgeloof ter sprake. In de buurschap Tongeren houdt zich een persoon Crowsaatje of Croaatje op "vermoedelijk een dier Heidens, die lan-

gen tijd op de Veluwe rondzwierven", (zie Mededelingenblad "Ampt Epe" no 50 blz. 38 e.v.). Deze Crowaatje "verstoutte sich de geesten te verdrijven en met besweeringen ende belesinge omging". En ook de zeer bijgelovige meningen van velen vooral in het regenjaar 1648, ten opzichte van nat en droog weer op bepaalde dagen van de week, zoals zondag, maandag, vrijdag en zaterdag.

Martinius kwam als vrijgezel naar Epe en is dat vele jaren gebleven, ondanks zijn eigen verlangen om te trouwen en de hulp van zijn vrienden om een vrouw voor hem te vinden.

De eerste jaren zorgde een dienstbode voor hem en kwamen zijn moeder en zuster hem gezelschap houden. In 1642 kwamen moeder en zuster bij hem inwonen. In 1643 vertrok zijn zuster naar Amsterdam en eind 1644 overleed moeder. Hij bleef alleen met zijn dienstbode Grietje.

Maar eind 1645 ontmoet hij in Kampen Anneken Verhagen, waarmee hij op 15 maart 1646 te Epe trouwt. Het huwelijk wordt ingezegend door zijn vriend Conradus Goddaeus, predikant te Vaassen.

Uit dit huwelijk zijn de volgende kinderen geboren: Marije, ged. 7 juni 1647 (enkele dagen eerder geboren), gedoopt door vader.

Dan Marten, ged. 16 maart 1649 door Goddaeus en overleden op de dag van de geboorte (30 sept. 1650) van zijn broertje. Zijn broertje geboren op 30 sept. 1650 en gedoopt 6 oktober 1650 door zijn vader werd Marten genoemd naar zijn overleden broertje.

Tenslotte werd Peter op 7 maart 1652 gedoopt door Goddaeus.

Eindelijk heeft Martinius een huis, waar hij zijn vele vrienden kan ontvangen en waar het gezellig is, vooral door toedoen van zijn jonge vrouw.

Maar dit huwelijksgeluk heeft slechts kort geduurd. In de laatste maanden van 1652 wordt Martinius ernstig ziek en op 24 januari 1653 overlijdt hij. Nog vrij jong, 42 jaar oud, maar veel van zijn collega's in de classis Harderwijk sterven in die tijd op vrij jeugdige leeftijd.

Zijn vrouw Anneken vertrekt in 1654 met haar kinderen naar de Rijkmansstraat in Deventer, nadat zij nog in 1653 de "Epistola ad amicos F. Martinii" aan de Kamper Magistraat had overgedragen.

Bij het beroepen van de opvolger van Franciscus Martinus -Johannes Coopsen- in 1654 heeft de kerkeraad financiële verplichtingen op zich genomen ten opzichte van de weduwe van Martinus. Maar er komen weer moeilijkheden.

In de acta van de classis 1654: "De sake van de Weduwe Domini Franciscus Martini p.m. predicant te Epe van den E. Classe, in handen van gecommiteerden gestelt zijnde, hebben rapport gedaan en verstaen dat D. Joann. Coopsen sich heeft te reguleeren in alles naar een seker concept in Classe gebleken en dat stante Classe een brief sal geschreven worden aan den Kerckenraadt aldaar, (dewelcke in aanneminghe D. Johannis Coopsen belooft hebbende die Wede. clachteloos te houden en oock den Eerw. Classe sich willen te submitteeren) haer daernaer oock stricte heeft te regulieren en by ontstentennisse oft gebreken, 't welck de Heer verhoede, worden Inspectores van de tegenwoordige Classe belast te sullen treden tot suspensie van haeren predikant D. Joannes Coopsen.

De 4e zoon van Franciscus Martinus en Anneken Verhagen, Peter (en later Petrus genoemd), gedoopt 7 maart 1652, wordt in 1677 als proponent beroepen in Oosterwolde. In 1679 gaat hij als predikant naar Nunspeet, waar hij in 1718 is overleden.

Hij was gehuwd met Helena Desemers. Uit dit huwelijk zijn twee zoons:

1. Franciscus, gedoopt 11 april 1695, volgt zijn vader op als predikant te Nunspeet (1718) en wordt in 1739 wegens "zwakte" ontslagen. Hij overlijdt 19 oktober 1741.
2. Dithmer, wordt predikant in 1728 in Elspeet.

Over de "andere" Martinus enkele korte aantekeningen. Anderen kunnen dit beter uitwerken.

Reeds tijdens zijn studie in Leiden blijkt, dat Martinus behalve voor theologie, grote belangstelling

heeft voor letterkunde en historie, misschien wel té grote interesse.

In zijn "Kamper" periode leest hij veel en begint hij te schrijven en te dichten.

Wanneer hij in Epe komt en bevriend raakt met Conradus Goddaeus, predikant te Vaassen, komt hij in zijn element. Goddaeus, zelf een in die tijd bekend dichter, brengt Martinius in contact met P.C. Hooft en daardoor ook met de bekende dichters uit die tijd: Vondel, Huijgens, Barlaeus en anderen.

Hij dicht zelf in Latijn en Nederlands, publiceert o.a. samen met Vondel; in een andere bundel samen met Grotius, Hooft en anderen. Tobias van Domseler uit Amsterdam (een neef van de eigenaar van de Quickborn, de buurman van Martinius) geeft in 1660 de "Hollandsche Parnas" uit, met daarin "Negen kluchtige deuntjes" van Martinius. In 1729 verschijnt een meer volledige bundel van zijn gedichten in Den Haag en later nog in Rotterdam.

(Wordt vervolgd.)

G.S. van Lohuizen.

#### Literatuur:

Kerkelijk Archief Epe. boek K 178

W.M.C. Regt. Predikantenlijst of naamlijst van Predikanten, in handschrift, in Centr. Bur. v. Genealogie, Den Haag.

J.C. van Slee, Franciscus Martinius, predikant te Epe 1638 - 1653 Deventer 1904

G. van der zee, De Hervorming te Epe in de 16e eeuw, in: Ger. Theol. Tijdschrift 1935

G. van der Zee, Kerkgeschiedenis van Vaassen, Epe 1934.

---

---

## Frans Jan Haak en de van Isendoorns

---

---

Eén van de belangrijkste inwoners van het schoutambt Epe moet de in het midden van de 18e eeuw levende Frans Jan Haak zijn geweest, naar wie het Haakshuis in Vaassen is genoemd. Haak was eigenaar van de door hem in 1746 gestichte kopermolens in Epe. Dit bedrijf werd in 1761 uitgebreid met een duitenknipperij waar duitenplaatjes voor onder andere de V.O.C. werden geslagen. Het was een voor Veluwe begrippen groot bedrijf waar jaarlijks tot 150.000 pond koper werd bewerkt en waar meer dan 12 mensen werkten: 6 of 7 op de molens en een gelijk aantal in de knipperij<sup>1</sup>. Ook een Vaassense kopermolen, de Dorpermolen, werd door Haak geëxploiteerd<sup>2</sup>.

Daarnaast was Haak in het bestuur van het schoutambt een belangrijk persoon, in de zestiger jaren was hij belastingontvanger<sup>3</sup>. Dit was afgezien van de positie van ambtsjonker, die voor niet-adellijke burgers ontoegankelijk was, de hoogste post in het ambt. Vroeger koos men voor belangrijke functies het liefst rijkelui om althans de ergste corruptie wat in te tomen, een arme burger had immers veel meer belang bij steekpenningen dan iemand die toch al rijk was? Haak was niet zomaar op deze hoge post terechtgekomen. Zeker, zijn positie als belangrijk industrieel speelde een rol bij zijn aanstelling, maar er was meer aan de hand. Haak was namelijk een goede bekende van de familie Van Isendoorn à Blois op de Cannenburg, van wie hij de voornoemde Dorpermolen pachtte<sup>4</sup>. In de franstalige boekhouding van Anna Margaretha Van Renesse (1704-1775), de uit Luik afkomstige vrouw van Frederik Johan Van Isendoorn à Blois (1699-1771), wordt Haak vaak genoemd<sup>5</sup>. Haak regelde allerlei zaken voor de Van Isendoorns: hij zorgde er voor dat allerlei dure zaken, die vanuit Holland naar de Cannenburg moesten worden vervoerd, heelhuids op het kasteel kwamen. Hij regelde onder andere het transport van vaten Franse wijn, Ierse boter, Engels klokken, tapijten en du-



re meubels. Ook kwam het wel eens voor dat de Van Isendoorns krap bij kas waren, bijvoorbeeld wanneer het graan, dat de Vaassense boeren aan de heren van Cannenburg moesten afstaan, nog niet was verkocht. In dat geval schoot Haak geld voor, in 1761 kocht Haak de Pirkentiend in Vaassen voor f 2135 en verkocht dit stuk land enige maanden later door aan de Van Isendoorns<sup>6</sup>. Omdat sommige onderdelen van papiermolens van koper waren, werd Haak door Anna Margaretha dikwijls betrokken bij het onderhoud van de Vaassense watermolens die allemaal in handen waren van de Van Isendoorns. Tenslotte was hij nog betrokken bij het huishouden op de Cannenburg omdat hij koperen pannen en ketels aan Anna Margaretha verkocht. Haak heeft zijn benoeming tot belastingontvanger vrijwel zeker aan de Van Isendoorns te danken. Frederik Johan Van Isendoorn à Blois was ambtsjonker van Epe en had dus een belangrijke stem bij de benoeming van ambtenaren. De voorganger van Haak bijvoorbeeld was Hendrik Van Isendoorn, een telg van<sup>7</sup> de uit de 17e eeuw stammende bastaardtak Van Isendoorn. Omdat met de dood van Hendrik in 1759 ook de bastaardtak was uitgestorven, moesten de Van Isendoorns een nieuwe ontvanger aanstellen. Frederik Johan was bevelhebber van een regiment cavallerie dat in Utrecht was gelegerd en had daarom niet veel tijd om zich met het bestuur in het schoutambt Epe te bemoeien. Met de benoeming van Frans Jan Haak, die op allerlei manieren met deze familie was verbonden, was de invloed van de Van Isendoorns op het bestuur in Epe echter verzekerd.

S.W. Verstegen  
oktober 1982.

#### NOTEN

1. Rijksarchief Arnhem (RAG), Frans Archief, inv. nr. 2168.
2. RAG, Archief Cannenburg, inv. nr. (523b).
3. idem inv. nr. 487.

4. idem inv. nr. (523b).
5. idem inv. nr. 147a.
6. idem inv. nr. 487.
7. idem inv. nr. 355-358.

#### NOOT

In een begeleitend schrijven bij bovenstaand artikel deelt de heer Verstegen mee, dat waarschijnlijk volgend jaar een artikel van zijn hand zal verschijnen over de Van Isendoorns en de Vaassense watermolens. Dit zal gepubliceerd worden in "Gelre".

---

---

## De brand van 1854 in Vaassen

---

---

In zijn artikelenreeks "Geschiedenis van de Eper Brandweer" vertelt W. van Putten in de 3e aflevering (Ampt Epe" nr. 53 december 1980) over deze brand, die op de 18e oktober 1854 het dorp Vaassen teisterde, en waarbij Koning Willem III en de burgemeester van Epe Mr. E.F.J. Weerts op een weinig plezierige manier met elkaar in contact kwamen.

De Deventer Courant van 20 oktober 1854 gaf het volgende verslag over deze brand:

"Vaassen, 18 oktober. Heden achtermiddag, om 4 uren, barstte alhier op het onverwachtst een felle brand uit, die het grootste gedeelte van het dorp bedreigde. Binnenkort stonden drie der grootste gebouwen in volle

vlam. De wind wakkerde aan en de nietige blusmiddelen der gemeente maakten de trouwste hulp en de meeste inspanning vruchteloos. Gelukkig kwam de Koninklijke spuit met wakkere mannen ter hulpe en zag men Z.M. den Koning, die te voet van het Loo gekomen was, op allerlei wijze tot blussching medewerken. Des avonds om 10 uren was men den brand meester, maar 9 gezinnen zonder dak en van veel beroofd".

Mensenlevens heeft men gelukkig niet te betreuren; alleen een varken, geit en hond zijn omgekomen.....

Al spoedig na de brand circuleren er geruchten dat de brand door een eigenaar vaneen der afgebrande woningen zou zijn aangestoken. Het brievenboek van 1854 in het gemeentearchief van Epe geeft een afschrift van een schrijven van burgemeester Weerts aan de Officier van Justitie te Arnhem. Onder nr. 581 en gedateerd 2 november 1854 deelt de burgemeester het volgende mee:

"Ik heb de eer UED. hierbij eenige processen verbaal in te zenden betreffende de jongste brand in Vaassen, die in Vaassen heeft gewoed. Het gerucht kwam mij ter oore, dat er vermoeden bestond als of deze brand was aangestoken door zekeren Richard van Essen of diens vrouw. Ik heb dus de hele zaak zooveel doenlijk onderzocht, doch heb voor mijzelf de innerlijke overtuiging gekregen dat het een valsch gerucht was, voornamelijk gegrond daarop, dat zijne omstandigheden zeer achteruitgingen, en men hem als lui kende. Zijn huis was verzekerd, doch er was voor bijna de volle waarde hypotheek in gevestigd en niets van zijn inboedel was verzekerd, zoodat mij geen reden bekend is waarom hij deze misdaad zou gepleegd hebben. De brand schijnt dus aan onvoorzigtigheid misschien te moeten worden toegeschreven....".

Men heeft dus blijkbaar geen brandstichter kunnen vinden.

Toch valt de mogelijkheid van brandstichting niet uit te sluiten. Onlangs kreeg ik van de Heer D. Bakker te Vaassen enkele copieën van uitgaande brieven van de burgemeester van Ermelo aan de Officier van Justitie te Arnhem, betreffende brandstichting in die gemeente.

In deze brieven wordt ook verband gelegd met de brand in Vaassen. De Heer Bakker stond mij toe deze gegevens in dit artikel op te nemen, waarvoor ik hem hierbij dankzeg.

De eerste brief is gedateerd juni 1856 nr. 370.

UEd Gestr. ontvangt hiernevens eene instructie in zake van brandstichting bij den landbouwer Rikkert Mouw, wiens woning ongetwijfeld zou zijn afgebrand indien hij niet toevallig in het achterhuis was gekomen, alvorens uit te gaan. De zeer sterk verdachte Hermina Leurink, heeft gedurende hare verschijning voor mij, op vrij zonderlinge wijze, onder gedurig lagchen, hare onschuld en volkomene gemoedsrust trachten te betuigen. Zij moet 1 of 2 jaren geleden gediend hebben bij zekeren, thans te Arnhem wonende Rick van Essen, op het oogenblik toen diens woning te Vaassen is afgebrand. Naar ik hoor heeft zij ook gediend bij Docter Hendriksen, bij Scheideman en bij Aart Jonker, allen in de gemeente Epe. Men onderstelt dat zij, wetende dat de boer geld heeft, en waar dit geborgen was, ene groote verwarring heeft getracht te veroorzaken, op een tijdstip waarin de mannen van huis zouden zijn en dat de bewuste dag haar het meest geschikt zou zijn voorgekomen omdat toen acht schapenwaschers in huis zijn geweest op wie de verdenking kunnen vallen..... Een 2e brief over deze zaak is van 24 september 1856 nr. 551.

De landbouwer Rikkert Mouw, bij wien de poging tot brandstichting in juni j.l. plaats had, heeft zich herhaaldelijk tot mij gewend, met de wensch, dat nader onderzoek moge plaats hebben naar het vroeger gedrag van Hermina Leurink. Hij heeft mij de ondergetekende nota ter hand gesteld, welke ik zó vrij ben hierbij over te leggen en op zijn verlangen heb ik het hiernevens gaand proces verbaal opgemaakt hetwelk naar zijn oordeel zou kunnen leiden tot onderzoek naar de oorsprong van dien zaak, welke volgens zijn oordeel welligt ontvreemd zou kunnen zijn uit het huis van den Heer Hendriksen te Epe, alwaar de verdachte vroeger gediend heeft.

Bepaaldelijk heeft hij mijne aandacht ook gevestigd

op de omstandigheid, dat bij den landbouwer Cornelis Mouw te Epe, tijdens Hermina Leurink daar diende, f 2,50 is vermist geworden, welk geld door Hermina Leurink ten gevolge van bijgeloovige bedreigingen weder is opgeleverd. Noch wenscht Rikkert Mouw met aandrang dat moge gehoord worden Johanna Hulsman, vrouw van Jan Scheideman, kastelein te Vaassen, die volgens zijne opgave veel licht zou kunnen verspreiden over het vroeger gedrag der verdachte en welligt ook over den vroeger te Vaassen plaats gehad hebbende brand.

Rikkert Mouw schijnt zeer bevreesd te zijn voor nieuwe brandstichting en wraakoefening nu een zoo ongunstig bekende persoon gehuwd en in de nabijgelegene buurschap Gortel woont.....".

Hoe deze zaak uiteindelijk is afgelopen mocht ik tot op heden nog niet ontdekken.

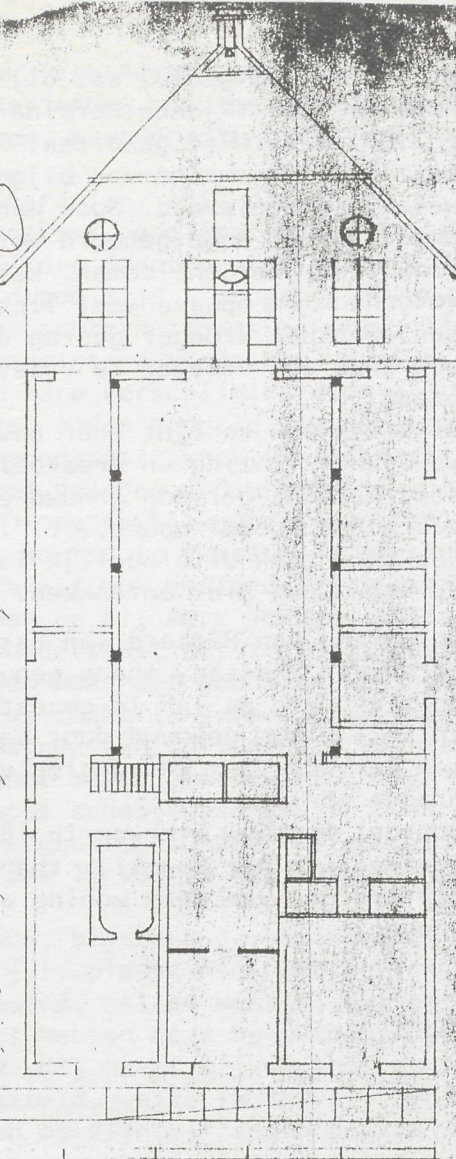
De woning van Richard van Essen stond aan de Dorpsstraat in Vaassen, thans genummerd 68/70, waarin nu boetiek "Wip es in" is gevestigd. Deze woning was in 1833 nieuw gebouwd door bakker Johannes Wolters van der Wey, ter vervanging van een toen ook afgebrande woning.

Doordat de bouw hiervan in 1833 notarieel werd aanbesteed, is het mogelijk thans nog de voorgevel en plattegrond van deze woning aan dit verhaal toe te voegen.



Op de tekening is een uitsnede van het woonhuis (of) meubelen  
 afgebeeld. Het is een plan van het woonhuis (of) meubelen  
 van omreef en met dezer tekening is bedoeld te geven  
 de afmetingen en de plaatsing van de meubelen in  
 het huis. De tekening is een afschrijving van de tekening  
 die is gemaakt door den heer J. van der Burg  
 niet gesceerd att. en gelyk opgesteld is te zien door J. van  
 der Burg, den 11<sup>en</sup> Maart 1833

J. van der Burg  
 Notaris  
 te Epe



BRONNEN:

- Deventer Courant
- Brievenboek Gemeente Epe
- Brievenboek Gemeente Ermelo
- Notarieel Archief in R.A. Arnhem.

W. Terwel.

## Veldnamen te Oene (6)

Alvorens de namen, voor zover mogelijk, op de kadastrale kaarten te plaatsen, volgt hier de lijst met ca. 250 veldnamen in alfabetische volgorde.

No. op kaart	Naam	Omschrijving, ligging, grootte enz.	Datum waarop o.a. genoemd
1.	de Aalprozen		
2.	de Aalprenze	hooiland in 't Oenderbroek	15-5-1726
3.	de Aalskamp	in Oenderbroek, krant-advertentie	1905
4.	de Aelstcamp		
5.	de Achterbroecks Sluysken	oud Arch. gem. Epe no. 61 Verpondingen	1665
6.	de Achterste Molenkamp	sectie E 294 + 295	
7.	de Agt Akkers	ook de Acht... bij verkoop van het klooster 22.10.1908	1766
8.	de Anencamp	1 morgen Land op de... Stichtingsakte St. Joris Vic.	11-6-1450
9.	St. Anthoniehoff	dorp Oene	
10.	Arkemeen, de Armenlanderijen Pacht van de Armenhof (Pacht van).	Verpondinge Thins en Herengeld " " "	16-10-1790 11- 2-1791
11.	de Assenbrinck	2 ha. 67 a. Weiland Oosten de Weteringh. Leenakte boeken	13- 3-1700 18- 2-1717
12.	de Assenbrinck	zelfde	
13.	Bartels Veltjen		1675
14.	de Berne bring	2 stukken lant in Suut Oenre Mar	1355
15.	Betjens Camp (verbastering van Begijntjes)	ook Bennitjes-of Bennigjeskamp 1 Morgen hooiland Oener Achterbroek	18- 5-1689 21- 3-1726 25- 7-1788
16.	Blanke Maten	gem. Nijbroek	
17.	in de Blankert	over de stroombreed - adv.	1905
18.	het Bluyster Kampjen	In der Zootwijck te Oene. Leenakte boeken	1402

19. op ten Boederner	een acker land...bij Boelenuys St. Joris Vic.	11- 6-1450
20. de Boelenkamp	weiland gelegen a/d Santgrave N. de Bovenhorst	11- 2-1667
21. in de Boelenkam- pen	hetzelfde- adv. grasverkoop	20- 6-' 04
22. Het Boelens Erve	tot 1780 eigendom bij G,L. Riphagen, thans Ooster Oenerweg 22	23-12-1859
23. 't Bogertcamken	gelegen in Suydtwijck te Oene Leenakte boeken, afgespleten van 't goet te Suydtwijck	1675
24. de Boemers Campken	Verpondingen. inv. No. 61 Oud Arch. Epe	1668
25. de Bies a campken	Verpondingen. inv. No... Oud Arch. Epe	1668
26. in de Biezenkamp	Kloosterland, later St. Joris, adv.	1649 + 1905
27. de Boomgaard	(bij 't klooster?) verkoop van het "Klooster"	1908
28. 't Boomgaardje	register leenakteboeken	1725
29. de Bonenberg	De Achterbroek	
30. de Bonte Bok	in 't dorp Oene - boerderij	
31. in de Bosch	zaailand 3 m. 29 r. v.d. St. Joris Vic. sectie F. 31, 33 en 34	7- 3-1828
32. de Bovenhorst of ook...de Bavenhorst	Bovenosse- zie Boelencamp. Weiland St. Joris Vic. 5m. 13 r. Oener Achterbroek- bij stroombreed, sectie G. 414	11- 6-1450
33. de Bremen	Ooster Oene Warveltien, zaailand in de Laarsenk	15- 3-1726
34. Bremens Kampken	21 Molder gezaai - in 't Oenerbroek	1642
35. Brezemkampken	't zelfde?	
36. de Broeckhuiser campe	21 Merghen+ de hofstede bij de Wete- ring, gedeeltelijk aan het klooster geland	1544 1477
37. Broekhuizerkamp	= kamp ten Hove = Kamp ten Have, groot 4 Molder gerst	1621
38. de Brouwersbosch		
39. Bruggenkampien	Onder de Muggenberg?	
40. Bruggeland	zaailand in Ooster Oene van Lub- bert Jacobs	
41. de Bultjesweide	verkoop 't klooster en genoemd bij een brand bij A. Buitenkamp Ooster Oene	1908 1897



42. Calverkamp	zie ook Kalverkamp t.n. van het klooster	
43. Clooster Ossenkamp		
44. den Crommen acker	gelegen aan het Veentjesbosch (in de Horthoek)	
45. de Craayinks koeweide	3 morgens hooi- of weiland in het Oener Voorbroek	1790
46. in de Corte Woerd	verpondingen. Oud Arch. Epe inv. No. 61 van	1668
47. op de Coops Camp	idem beide gelegen bij 't achterbroecks sluysken	1668
48. Daers Enck (de Bremen)	Camp lants tot Oen op den...t.z. de wegh genaamd de Mata stichtingsbrief St. Joris Vic.	11- 6-1450
49. op de Droen onder de Cruce	St. Joris Vicarie - stichtingsbrief	11- 6-1450
50. Diependal (Diepert)	de Hoogen Akker op den..in Oene	10-11-1721
51. Diepenvoorde	erf en huis in de Horthoek	24- 3-1720
52. Doeticims camp	4 morgen in Oener Voorbroek a/d Stroombreed west aan die Orgelkamp	24- 3-1720
53. Domineeskamp	bij de Orgelkamp	
54. De Dompselferskamp	verkoop van 't "Klooster"	1908
55. De Duimakker	1 Akker 320 roeden van 't St. Joris Vicarie	7- 3-1828
56. Deesmanshofstede	t.p.v. Zuiddam- Eperweg	
57. Eeckerland	in 't Oenerbroek	16-12-1642
58. de Eecmaat	2 hont. gelegen in.... aan de Z-zijde van het klooster aankoop van grond door het convent	1473
59. Eikenhoeve in het Neerbroek	adv. grasverkoop	20- 6-1904
60. Eikenkampje		
61. de Elsbosch Elzenbosch	Weiland onder Erf Muggenberg in de Assenbrink bij J.W. Dalhuizen	15- 5-1726
62. het Eperland	bij verkoop van het "Klooster"	1908
63. de Erwtenhof	idem	1908
64. het Euwland	van Wijnand van Dompselfers	22- 7-1841
Land in de Horsthoek		
65. de Geer- 't Geertjen	t/o de Bucking uit "'t Kloostergoed" 4 morgen	27- 5-1666

66. 't Geerken + hofstede	onder Heerde; 3 morgens weiland gel. Kloostergoed? O. de Grootte Wetering en W. de Eper kleine Wetering,	11- 6-1450 en
67. de Geurris	vroeger Kloostergoed	24- 4-1639
68. de Golden Bruilof	bosjes bij de Oldemeen of St. Joris Land	
69. de Groene Straete=	de Groeneweg- behoort bij het Erf de Muggenberg	29-12-1728
70. de Goude Woert later ook; Gold- worp of Goldworm	grenst Oostwaarts aan de Ooster Oener Lichwech= Lijkweg; een stuc op den andere enck, tot Oester wert	1557
71. in de Grootenkamp	grasverkoop- adv. krant	20- 6-1904
72. 't Goor		
73. de Grijskampen (te Vaassen?)	na bij de Terwoldsche Wetering, adv.	1905
74. de Ham: de Grootte-	en de kleine....aan de Houtweg	
75. Op den Hagt	2 akkers...: 178 roeden-2398 m <sup>2</sup> St. Joris Vic. Sektie E 209	7- 3-1828
76 <sup>1)</sup> Halve Hoeghen kamp	te Broyckhuesz (zie Broekhuizen)	
77. het Haegen slach	6 morgen	5- 2-1675
78. de Harde Weijde	aan de Groeneweg Sektie F 211	9- 8-1712 en 1675
79. het Haverkampje	zaailand 1 morgen + 187 roeden= 1.11.76 ha. St. Joris Vic.	7- 3-1828
80. Heaclums kampje	ook Heukelskampje?	
81. Heukelskampje	verbastering van Heaclumskampje?	
82. Heere Akkers		
83. 't Heeren slach	7 morgen Land. 3 1/4 ha. 't Weerds- land in 't Voorbroek	1675
84. de Heetkamp	in de Horthoek?	
85. het Hijetveld	heideveld, waarop de windmolen kwam	
86. op de grote Hilhorst op de kleine Hilhorst	heggehout of houtgewas	1633
87. het Hoeksche kampje	hetzelfde? verkoop "'t Klooster"	1908
88. het Hoekelers kampje	hetzelfde?	
89. den Hogenkamp	in Zuid Wijk te Oene. Leenakteboeken	1718
90. Hooge Acker	Bredenoord. Blanke Maten	
91. Hoogen Enck	aan de Groeneweg	
92. Hof aan 't Meulen- velt	verpondinge Thins en Herengeld achter Gardebroek a/a N. Eperweg	1790

93. Hof van Oen is uit akte van St. Joris Vic.	Lag aan de IJssel (oude rivierloop in 1577) huurder was toen Herman Lambertssoen Coster, dat erf met toebehoren, groot 1/3 morgen	11- 6-1450
94. 't Hulzenkampken		
95. de Heijlen Luckas akker=	de heilige Lukas akker	
96. St. Janskampken	Heer Jans Campken- groot + 6 molder	1630-1675
97. St. Jorisland	is van de kerk Sektie E 103 en D 270 groot 0.23.10 ha. aan de vloeddijk	
98. St. Joriskampken	6 molder weiland gelegen in Nijbroek 27- 5-1666 2 morgen= 1.70 bunder - St. Joris Vic.7- 3-1828	
99. St. Jurransboom	....op den Leeghen Camp t.o. de Wegh na den Hogen Camp West Juffer van Hoeckem of Ruytersgoed N. de Gemeyneweg in Oene. 2 Akkers in de Enk. E 776. 3 bunder Olde Meen.	
100. de kalvercamp	met de Agt ackers N. zijde van de Groote Scheerkamp- verkoop kloostergoederen	1908
101. Kampengoed		
102. op de Kappert		
103. op den Kerch	5 hont land....St. Joris Vic.	11- 6-1450
104. kerkeland	weiland onder erf v.d. Muggenberg sektie D 145-386-388-389 en 390	15- 2-1717
105. ketellershofstede = ketellerskamp	gelegen aan de koekamp van het klooster te Oene eigendom Burgemeester Wolfsen	1550 1675
106. de keukenweide		
107. kievitsnest	tussen Houtweg en O. Oenerweg (G. Stokking)	
108. de kloesters	6 morgen in Oenerbroek	24- 8-1717
109. "Het klooster"	verkoop van het klooster	1908
110. in de kloosterweide	naast het Weertsland adv.	1905
111. de Koekamp E 163	Weiland 1m. 383 r. = 1.39.51 ha. St. Joris Vicarie	7- 3-1828
112. de Koeweide	hoort bij 't klooster	1675
113. de korte Waa	Oener Achterbroek	
114. de kraaienkamp	bij verkoop 't klooster	1908
115. bij de kruisboom	2 Akkers...279 roeden= 2960 m <sup>2</sup> St. Joris Vicarie	7- 3-1828
116. kruisboomkampje	2 Akkers bij...165 roeden= 2341 m <sup>2</sup> St. Joris Vicarie	7- 3-1828

117. de krijtscamp		
118. Kuyperskamp	aan de Eperwef/Molenstraat	10-11-1721
119. Keulmanskampje		
120. Kerkenkruis	$\frac{1}{2}$ bunder	
121. Knuppelskamp		
122. de Korte Zandakkers		
123. Laarsenck	in kerspel Oen, Ooster Oene	15- 3-1726
124. de Lage Kampjes	Oener Voorbroek	
125. ook de Laeghen kamp?		
126. de Lage Weide	bij verkoop 't klooster	1908
127. Lanterie	weikampje West de Weteringe	29- 1-1685
128. .... bij Lubbert v.d. Ziele	1 kamp Zaailand, 1 morgen 186 roeden= 1 ha. 11 a. en 54 ca.= 11154 m <sup>2</sup> van de Joris Vicarie	7- 3-1828
129. de Langen Merghen	de Lange Morgen	
130. twee Maetkens	in 1544 Maetkens, waarnaast geland Schymmelpennincks erfgenamen en Zuidwaarts het Convent dat ook oosten noordwaarts gelegen was aan de Hoeghenkamp (dus bij 't klooster)	1447
131. het Maetje	afgesplitst van 't goed Zuidwijk	1700-1718+4
132. het Meentje	gelegen aan de Terwoldsche Wetering	1905
133. Meulenveld	zie hof aan 't Meulenveld	
134. de Muggenberg	erf en goed gelegen tussen de Troote - en de Nieuwe Wetering 8 ha. 28 ha. 8 ca.	
135. Middenste Koeland	nabij de Terwoldsche Wetering- adv.	
136. de Molenkamp	Waarop destijds de Kloostermolen stond?	2- 6-1511
137. op de Olde Molen	2 morgen land. Gerrit Rutgers	1675
138. het Nijbroekerkampje	Nonnenweyde? St. Joris Vicarie	11- 6-1450
139. het Nonnenslagh	weiland in 't Oener Achterbroek groot 7 morgen eig. burgen. Boeckholt	18- 2-1717 1675
140. Nonnenweerd=	Nonnenwaard bij de kleine Voorn a/d IJsseldijk	
141. Nonnentiesland ook Nonnegieskamp of- - hof genaamd	2 Akkers zaailand op....  op	14- 5-1718  6- 6-1804
142. Nonnenweyde (te Nijbroek)	2 hont land boven de Terwoldsche Wetering in de St. Joris Vicarie	11- 6-1450
143. Nieuwenhuiskampje		

144. Oener Grote Enk	1 Akker op de.....kloosterland	17- 3-1452
145. de Offeracker	Stichtingsbrief St. Joris Vicarie	11- 6-1450
146. de Olde Hof	verkoop	
147. de Olde Meen	2 morgen zaaylants Oener Achterbroek of St. Jorisland - Later St. Joris Vic.	24- 3-1639 29- 6-1807
148. de Olde Mehnen of St. Jurien	2 morgen zaailand in 't Oener Achter- broek- bij verkoop kloosterlanderijen	24- 4-1639
149. de Ommerenkamp	1 morgen 't Noorden v/d Venenberg ligt de....	17- 2-1773
150. het Onland Sektie E 365+366	weiland in het ... 1 m. 186 r.= 1 ha. 11 a. 54 ca. van St. Joris Vic.	7- 3-1828
151. de Orgelkamp	sektie G 363 vroeger 285 + 286	
152. de Ossenkamp Osseweitje	sektie G 165 grasverkoop adv. krant aan de grote Wetering G.125-126 en 127	20- 6-1904
153. Patersland	ook.....	
154. Papenkamp ) de achterste)	aan de Santgrave gelegen	29-10-1743
Papenkamp ) de voorste ) 't Erve van de) Heil. paters )	ten westen de Stroombreed	15- 1-1811
155. Peterkamp in Zuuk	over de Wetering onder Epe	1675
156. de Poesweide	bij verkoop 't klooster	1908
157. Ravenskamp= de Ravenskampkes	1 molder gesaai (bij de Veldkamp)	1627
158. de Ratelaarshof	Verpondingen en Herengeld	1790
159. de Rechtenhof	$\frac{1}{2}$ morgen Oostwaarts dat kerkhof West en Zuid en Noordwaarts die He(e)r- straete dus ten W. v.d. kerk	1557
160. de Roevenkamp= de Reuveuvenkamp?	molenkamp	
161. de Roeve Camp=		
162. het Erve de Roeve Camp te Oene		
163. de Roose Campjes		
164. de Rozen Campkes	gelegen bij de Veldkamp?	29- 5-1666
165. de Roskamp	aan de Ooster Oenerweg	1717
166. het Ruytersgoed	zie St. Jorisboom	
167. de Ruytwinkels	hooyland in Oene (arkemeen)	24- 2-1724 en 1749
168. de Santgrave	afwateringssloot in Oenerbroek	
169. de Santjens (Zandgens)	derde $\frac{1}{2}$ morgen weijland- verkoop kloos- terland. Kamp in 't Oener Achterhoek	24- 4-1639 10- 5-1681

170.	Schotcamp of Schotskamp	behoort bij het klooster te Oene groot omtrent 6 mudden	13- 7-1675 1666
171.	Schotkamp	verpondingen, inv. no. 61 Oud Arch. Epe	1668
172.	(op de Scheerkamp (Scheerkampen de grote... (en Scheerkampen de kleine...	Kalverkamp 3 akkers op de groote.. 1 molder gesaai	1629
173.	Schoenmakershof		
174.	Scholtenkamp of Deventer Ossekamp	weiland Oener Achterbroek Oost aan de Suurmate W. de Stroombreedswangen en N. de Clooster Ossekop	17- 2-1699
175.	Schothoff	zaailand onder 't Erf v/d Muggenberg	13- 5-1726
176.	de Schuttenkamp	aan de Kleistraat gelegen, nu Hogeweg. sektie F. 71. 72. 73. 74. 75. groot: 3.62.10 ha.	
177.	Schuurmans erve	in 't buurschap Ooster Oene	16-10-1809
178.	Sielenck (Zielenk) ook Sylre Enck?	Land w. de Grote Weteringh $\frac{1}{2}$ morgen land op....	11- 1-1660 1452
179.	de Sievink		
180.	de Spaken		
181.	't Sumpken	$1\frac{1}{2}$ morgen in Oenerbroek, bij verkoop Kloosterland	24- 3-1639
182.	St. Marielandt	verpondingen inv. no. 61 Oud Arch. gemeente Epe	1668
183.	St. Andries kampken		
184.	't Slaechjen ( 't Slaagje)	2 morgen in 't Oener Voorbroek w. de Hoofdgrave (bij Pannerdse brug)	
185.	Sletttert (Sladers)	weikampje w. de Wetering	29- 1-1685
186.	de Sluizenbosch		
187.	de Sluyskampkens	derde halve morgen	
188.	de Snerre wint	een hoff en land - 2 morgen	1749
189.	het Sompje; het Sumpke, de Sompjes	1 ha. hooiland in 't Oenerbroek	10- 1-1813
190.	de Stroombreeds- wangen	Wallen langs de Stroombreed 't Oener- broek	
191.	Stuttenkamp	Schutten? bij Elsbosch	
192.	de Schuttenkamp	gelegen a/d Kleistraat nu de Hogeweg Sektie F 1-72-73-74-75 groot 3.62.10 ha.	
193.	Suurmate= Zuurmate		
194.	Den Sijen- Enck	4 morgen v/h St. Joris Vicarie	11- 6-1450

195. Sijlre enck	zie boven	1452
196. de Tienackers		
197. Toorenackes		
198. Tornemansacker	W. de Nieuwe Weteringh 40 are sektie D 575 + 576	10.11.1721
199. de Twijgham	2 akkers grenzende aan... F 211 81 are	
200. Vanemanskamp		
201. Vaneveltskamp zie Veltkamp	7 morgen hooiland in 't Oener Achter- broek O. de Santgrave; het Nonnen- slagh W. de Stroombreedswangen.	
202. Varelt	saayland in of aan de Laarsenck	
203. Velthuys=Veltkamp	Hofstede in Ooster Oene	4- 5-1711
204. op de Velden	een akker op de ... waaraan het Convent ten Z. en ten N. geland was	7-11-1550 en 1675
205. 't Veentje		1675
206. "de Venenberg"	huis of hof....+ kampje zaailand met houtgewas aaneen gelegen	17- 2-1773
207. de Vetkamp	advertentie krant verkoop gras	20- 6-1904
208. de Vierkante Somp		
209. de Viermorgen		
210. de Vijfmorgen	krante- advertentie	1905
211. de Vogelhegge	een heytveld waarop de Windmolen van het klooster stond? in 1625 verpacht	1511
212. de Vörgter akker	303 r. = 43 are St. Joris Vicarie	7- 3-1828
213. Voortmeen	hooiland te Ooster Oene	
214. de groote Voorn	Hassink aan de IJsseldijk- 1980	
215. de kleine Voorn	Eikelboom a/d IJsseldijk - 1980	
216. in de Vrebosch	Verpondingen. inv. no. 61 gem Voorst Oud Arch. gem. Epe	1668
217. Op de Waard= het Warael	zie ook de Nonnenwaard bij de kleine Voorn a/d IJsseldijk	
218. Warveltje of Warveltien	zie de Bremen, saayland in de Laars- enck	15- 3-1726
219. Weertsland		20-10-1649
220. het Weitje		
221. De Willige Wortel	van de Vicarie v/h "Klooster" 3 morgen	13- 7-1675
222. de Wolkamp ook de	Wolfskamp - verkoop 't klooster	1908
223. Zwaardsgoed	vroeger het Sweerdengoet	1435

224. 't Zandgen- de Santjes	zie 1/3 morgen weiland in Oenerbroek	30- 3-1618
225. de Zevenmorgen	grasverkoop krantenadvertentie	20- 6-1904
226. de Zuntter marck	in Suut Oene Marcke	
227. der Zusteren Vaalt	onmiddelijk t.w. van het klooster	4-11-1468
228. Zielenck (sielenck)	42 morgen weide	
229. in der Zootwijck	een goet geheiten..... register leenaktenboek	1402
230. Goed Zuidwijk	bestaande in huys, hof en een campjen saayland, het Bluystercampjen genaamt.	

Verder is er uit 1823 een opgave van de "Grootte der Bosschen" in het kerspel Oen totaal 70 morgen en 324 roeden hierin komen de volgende naamen voor:

231. de knoeden	als opgaand hout
232. de daarsenk	hakhout
233. de Woneskamp	"
234. Patmansbosch	"
235. Warveld	"
236. Erkemeen	"
237. Wilge Wortel	"
238. de Elf Morgen	"
239. de Vörgters	"
240. Delle	Wilgepas
241. Ham	hakhout
242. Douwmate	"
243. Krayenkampjen	"
244. Oldenhof	"
245. Middelbeek	"
246. Kappert	"

Wordt vervolgd  
F. Zandstra.



---

---

## Heeft Epe de tram/trein gemist (8)

---

---

8 jaar later: Nieuwe Spoor- en Treinverbinding.

Het Deventer Dagblad meldt op woensdag 10-6-1914 "dat er plannen in bewerking zijn voor de totstandkoming voor een lokaal-spoorweg van Harderwijk naar Deventer (station S.S.) en van een stoomtramweg op vrije baan met normaal spoor van Barneveld naar Nunspeet. De ontworpen lokaalspoorweg Harderwijk- Deventer zou te Harderwijk aansluiten aan het station de Ned. Centraal - spoorweg Mij., tot nabij Hulshorst als derde spoor naast den Centraalspoorweg loopen, om verder over Vierhouten-Epe-Oene-Welsum-Nijbroek-Terwolde, aan te sluiten in de nabijheid van de bestaande spoorbrug over den Yssel te Deventer en door medegebruik van de spoorbrug en den spoorweg aldaar (over een lengte van slechts  $1\frac{1}{2}$  km.) haar eindpunt vinden aan 't station van den Staatsspoorweg te Deventer".

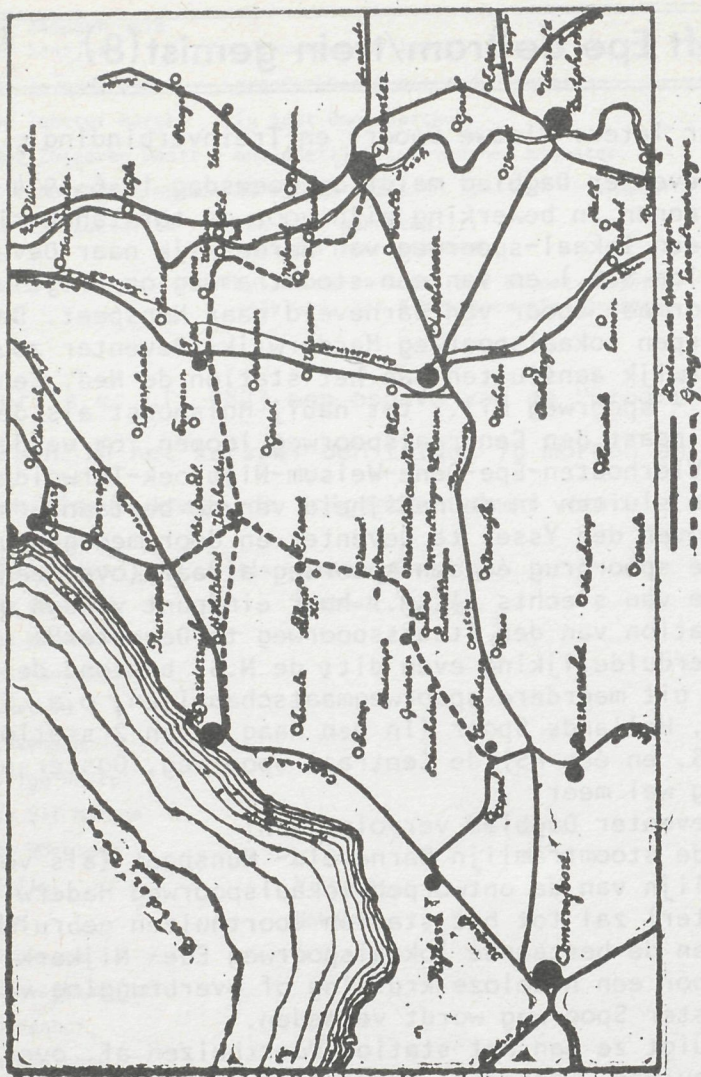
Ter verduidelijking even dit; de N.S. bestond destijds uit meerdere spoorwegmaatschappijen, o.a. Staats-Spoor, Hollands Spoor (in Den Haag waren 2 stations, één SS. en één HS) de Centraal spoorweg, Oosterspoor en nog wel meer.

Het Deventer Dagblad vervolgt dan:

"dat de stoomtramlijn Barneveld- Nunspeet (als voedingslijn van de ontworpen lokaalspoorweg Haderwijk-Deventer) zal tot het station Voorthuizen gebruikmaken van de bestaande lokaalspoorweg Ede- Nijkerk, waardoor een nodeloze kruising of overbrugging van de Ooster Spoorweg wordt vermeden.

Dan buigt ze aan het station Voorthuizen af, over Voorthuizen, Garderen, Oudorp, Nieuw Milligen (remonte depôt) Uddelermeer-Uddel; loopt in de richting van het slot Staverden naar Elspeet en kruist te Vierhouten de ontworpen lokaalspoorweg Harderwijk- Deventer, om te Nunspeet aan te sluiten aan het station van de Nederlandse Centraalspoorweg:

Zie het kaartje:



Indien deze plannen worden uitgevoerd, komt Deventer in directe verbinding met de gehele Veluwe; met Harderwijk, Elburg, Nunspeet, Epe en met een zeer wel-

varend en vruchtbaar deel van de Ysselstreek als Welsum, Nijbroek en Terwölde. Ook zal dan de lang begeerde verbinding van Ede- Barneveld naar Epe en van Nunspeet naar Epe worden geschapen.

De burgemeester van Epe, Baron Sweerts de Landas, zal binnenkort met diverse vertegenwoordigers uit de omliggende gemeenten, besprekingen voeren, om te komen tot vorming van een voorlopig spoorwegcomité". We zijn benieuwd hoe dit afloopt!!! Hoewel!!

(Wordt vervolgd)  
F. Zandstra.

---

---

## Het woordenboek van Epe

---

---

De heer G.S. van Lohuizen kon, als voorzitter van "Ampt Epe", op woensdag, 17 nov. 1982 in het "Hof van Gelre" genodigden, leden en zeer veel andere belangstellenden verwelkomen, die gekomen waren om getuige te zijn van de uitreiking van het eerste exemplaar van "Woordenboek van het dialect van Epe" aan de heer H.J. Beuke, Burgemeester van Epe.

Dit woordenboek, uitgegeven onder auspiciën van Ampt Epe dat daartoe mede financieel in staat gesteld werd door Het Anthoniegilde en de Stichting Eper Gemeente Woning, is, na vele jaren van onderzoek, studie en volharding, samengesteld door de geboren en getogen Epe-naars, mevr. A. van den Bremen-van Vemde en haar echtgenoot L. van den Bremen. Wetenschappelijk zijn ze daarbij begeleid door het Nedersaksisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen, onder de supervisie van prof. dr. H. Entjes. Deze heeft het woordenboek ingeleid met een uitvoerige beschouwing over de moei-

lijkheden, taalkundig en fonetisch, die overwonnen moesten worden om tot een verantwoorde uitgave te komen.

Veel woorden van bewondering en erkentelijkheid werden tot het echtpaar Van den Bremen gericht. De bescheiden bloemenhulde was zeker dubbel en dwars verdiend.

In plaats van prof. Entjes, die verhinderd was, hield mevr. Bloemhof, werkzaam aan de IJsselacademie te Kampen, een inleiding over de waarde van streektalen. De gehele tekst van haar betoog zullen we in de volgende aflevering van Ampt Epe publiceren. Een recensie over het Woordenboek verschijnt eveneens in de volgende aflevering.

Hoe rijk aan uitdrukkingmogelijkheden, hoe welluidend en poëtisch een streektaal kan zijn, bleek na de pauze, toen het echtpaar Van den Bremen en de bekende schrijver en dichter Hermen Bomhof uit hun werk voordroegen. Het dankbare applaus van de toehoorders aan het eind van deze geslaagde avond was ruimschoots verdiend.

Van de gelegenheid een exemplaar van het Woordenboek aan te schaffen, maakten verrassend velen gebruik. Voor bestellingen van dit boek dat grafisch verzorgd is door Administratief Centrum Epe, verwijzen we naar blz. 25 van ons "Mededelingenblad", aflevering 60.

R. Paasman

---

---

## Van de redactie

---

---

In "oud Deventer" jrg. 4. nr. 2 beschrijft de heer E.B.M. Lottman in een artikel het ontstaan en de ontwikkeling van diverse tekenscholen in Deventer in de eerste helft van de 19e eeuw.

De heer C.M. Hogenstein brengt verslag uit over een karakteristieke Deventer familie, getiteld: J.A.L. van den Beld (1841-1925) Kunstdraaier in de Smedenstraat en de zijnen. De hoofdpersoon in dit artikel is Johan van den Beld, kunstdraaier. Hij draaide niet alleen hout voor meubels en boerenwagens, maar ook uit staal draaide hij o.a. onderdelen voor de rijwielfabriek van Burgers. Deze artiest werkte ook met steen en ivoor.

In deze aflevering wordt verder gewezen op een tentoonstelling in De Waag van diverse produkten van de Deventer ijzergieterij- en machinefabriek.

Deze tentoonstelling kan bezocht worden tot 1 jan. 1983.

In "De Wijerd", jrg. 3, nr. 3, orgaan van de "Stichting tot behoud van de Veluwe sprengen en beken" wordt mededeling gedaan van de benoeming van dr. J. Poelman tot voorzitter van deze Stichting. Hij volgt mevr. IJ.M. Roelants op, die tot coördinator is aangesteld. De heer Poelman is gedurende 8 jaar bestuurslid en voorzitter van de Stichting voor Natuur- en Milieubescherming te Putten geweest.

In "De Wijerd" vinden we verder:

Een verslag van de Bekenstudiedag te Arnhem op 9 juni 1982 waarvoor grote belangstelling bestond.

Het resultaat van het project van studenten van de Vrije Hogeschool te Driebergen betreffende het schonen van de verwaarloosde koppen en bovenloop van Vlasbeek en Tongerense beek. Het water in deze beken stroomt weer.

Dit najaar wordt de Hartense beek in Vaassen onderhanden genomen.

Ten slotte beschrijft de heer F. Koster een speurtocht naar de "Beek van Martinet".

---

---

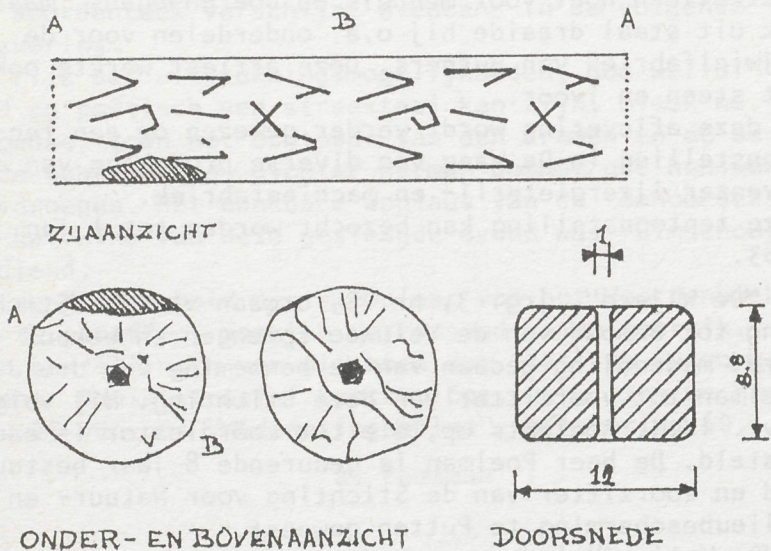
## Het kraaltje van Gortel: een unieke vondst?

---

---

In nr. 58 van ons "Mededelingenblad" schrijft Cor van Baarle over een kraaltje dat hij in Gortel heeft gevonden. In nr. 60 (blz. 24) vermeldden wij een reactie hierop van mej. M. Witkamp te Epe.

### KRAALTJE uit GORTEL gemeente EPE



tek. C.A.v. Baarle 1981

De heer Van Baarle heeft daarop het kraaltje laten onderzoeken door het R.O.B. (Rijks Oudheidkundig Bodemonderzoek) en door een deskundige op het gebied van archeologie in het Midden-Oosten, een onderzoek dat nog niet is afgesloten. Voorlopig is men van mening dat hier sprake kan zijn van een merkwaardige vondst. De 18 tekens op het kraaltje zouden van een overgangsschrift kunnen zijn en wel van het Archaïsch-Latijn (ca. 400 v. Chr.). Over de betekenis

van de tekens en over de vraag hoe dit kraaltje in Gortel is terechtgekomen, zijn theorieën opgebouwd die nog op hun deugdelijkheid worden getoetst.

In de volgende aflevering van ons "Mededelingenblad" hoopt Van Baarle verslag hierover uit te brengen. Hieronder plaatsen wij nog eens de tekening van het kraaltje van Gortel. Degenen die suggesties of opheldering kunnen geven over de betekenis van de tekens, worden verzocht hun reacties aan de redactie van ons "Mededelingenblad" kenbaar te maken.

R. Paasman.

---

---

## Boekaankondiging

---

---

KLOK, R.H.J.

Oude graven tussen IJssel en Vallei.

Prehistorische grafheuvels uit de steen- en brons-tijd op de Veluwe.

Barneveld. B.D.U. 1982. 96 blz. afbn. krtn. lit. opg. pltgrn. reg.

f 23,--

Behandeling en betekenis (zowel culturele als wetenschappelijke) van de Veluwe grafheuvels, thans "archaeologische monumenten", die zulke belangrijke bronnen zijn voor onze oudste geschiedenis.

Zie in plaatsnamenregister op: Epe, dat op talrijke bladzijden wordt aangehaald.

Ook in de literatuurlijst is Epe goed vertegenwoordigd.

VERMEULEN, W.,

Grafheuvels op de Veluwe, bedreigde openlucht-archieven uit de steen- en bronstijd. m. afbn. (In: "Gelderland nu", Maandblad. 13e Jrg. No. 8. sept. 1982. blz. 10-13).

Oriënterend artikel over de Veluwse grafheuvels (beschrijving, geschiedenis, wetenschappelijke betekenis en bescherming) waarmee een breed publiek toegankelijk wordt gemaakt tot dit onderwerp, mede aan de hand van het boek van R.H.J. Klok, Oude graven tussen IJssel en Vallei. 1982.

RUIJGH, Ph.F.,

Steenenpraet over de "Collectie Tol". m. afbn. tekeningen en lit. opg.

(In: "Heerde Historisch",  
Nr. 24. mrt. 1982. blz. 20- 25  
Nr. 25. juni 1982. blz. 81- 89  
Nr. 26. sept. 1982. blz. 129-134)

Over de collectie zwerfstenen uit Heerde en omgeving. Beknopte inleiding, bijdragende tot de geologische geschiedenis van de Veluwe.

IJZERMAN, A.J.,

De sprengen en sprengbeken van de Veluwe. Hoogwoud. 1982. 74 blz. afb. krt. lit. opg. f 9,60  
(Wetenschappelijke Mededelingen van de Kon. Ned. Natuurhistorische Ver. Nr. 151).

Overzicht van het ontstaan, beheer en de watervoorziening en beschrijving van alle nog bestaande sprengbeken op de Veluwe.  
Zie bespr. in Gelders Oudheidk. Contactbericht Nr. 94, 1982/ III, blz. 59.

ZONDERWIJK, P.,

De bonte berm. De rijke flora en fauna langs onze wegen. Ede. Zomer en Keuning. 1979. 160 blz. afbn. reg.  
f 34,50



Schrijver, deskundige in de "Onkruidkunde", (hoogleraar in Wageningen), pleit voor een nieuw bermbeheer: natuurlijke bloemrijke begroeiing van wilde inheemse planten en weinig bestrijdingsmiddelen. Als kijkboek bedoeld met korte begeleidende tekst over biologische bijzonderheden dezer planten met hun bezoekende insekten.

Bevat een uitgebreid register van Nederlandse en wetenschappelijke namen der planten en insekten. Zie bespr. in N.R.C. Handelsblad van 10-9-1979.

BELTJES, P.W.J., J. KORF, P.N. RUIGE en G.Th.M. LEMMENS e.a.,

Om het behoud van kastelen en landschap in Gelderland. Bundel schetsen rondom het leven van D.J.G. Buurman, aangeboden bij zijn afscheid als directeur van de Stichting "Vrienden der Geldersche Kasteelen" en de Stichting "Het Geldersch Landschap". Arnhem. 2. uitg. 1981. Vl, 50 blz. afbn. lit. opg.

NIJHOF, P.,

Molenbibliografie.

Uitg. Zutphen. Walburgpers. 1982. 219 blz.

Nuttig naslagwerk voor molenpublicaties (over molenonderzoek, molenhistorie vanaf de oudste tijden en molenbehoud). Een rijke bron van informatie met o.a. een rubriek over Gelderland met 13 titels over Epe en registers op: aardrijkskundige namen, zaken, molennamen en auteurs- en persoonsnamen.

RIETBERG, J.,

Iets over de geschiedenis van de steenfabrieken langs de IJssel.

(In: Bijdragen Heerder Historische Ver. Nr. 26. sept. 1982. blz. 125-128).

GIDS, Geïllustreerde,

voor een tocht langs kerken, molens en boerderijen van historische betekenis in de Gemeente Epe.

Tekst: G.S. van Lohuizen, foto's: F. Zandstra, pentekeningen: W.A. Forbes. Uitg. "Stichting tot Behoud van objecten met historische of kunstzin-

nige waarde in de Gemeente Epe" 1982, 27 blz.  
afbn.

Aangevulde opvolger van het "Gidsje"  
(3e dr. 1974) ook thans geïllustreerd.

P.E. Berkhout.

